

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС

DOI 10.31558/2617-0248.2021.6.5

УДК 329. 801.73:004

КОМП'ЮТЕРНИЙ АНАЛІЗ КОМУНІКАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПАРТІЙORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9799-9786>**Стеблина Н. О., д. політ. н., доцент Донецького національного університету імені Василя Стуса**

У статті здійснено компаративний аналіз комунікативної активності українських та російських партій та інтерпретовано показники емоційності та негативізму, які будуть отримані в результаті комп'ютерного аналізу. Для розгляду взято новини за пів року 2012 із офіційних сайтів партій «Слуга народу», «ОПЗЖ», «Батьківщина», «Євросолідарність», «Єдина Росія», «КПРФ», «ЛДПР», «Справедлива Росія». Встановлено, що українські політичні партії демонструють вищі середні показники емоційності 18,7% та негативізму 29,7%, ніж російські: 14,5% та 16% відповідно. Зазначено, що це вказує на відмінності між партійними системами: конкурентну – українську, контрольовану – російську. Оскільки російські партії не ставлять перед собою мети контролю «партії влади», уряду та інших правлячих інституцій, відтак, це впливає на те, як вони комунікують. Натомість контент на сайтах українських партій часто містить емоційні заклики та негатив. Лише одна із українських партій – СН, яка сформувала більшість у Парламенті – продемонструвала низькі показники емоційності та негативізму. Визначено, основна причина цього у низькій потребі конкурувати з іншими партіями та критикувати сучасний уряд, президента, силові структури тощо. Це дослідження також показало і значну увагу до імітування політичної взаємодії, а також провідні форми цього імітування. Встановити ці форми вдалося завдяки аналізу найбільш популярних політичних інтенцій. Так, для українських партій (окрім «СН») однією із провідних є інтенція «вимагати», що свідчить про гостру боротьбу та активну взаємодію політичних інститутів. Натомість дві російські партії використовували цю інтенцію для того, щоб продемонструвати роботу членів партій в регіонах, а федеральним органам влади свої вимоги не адресували. Схожі результати продемонстрував і аналіз решти політичних інтенцій («вирішити», «підтримати»). В основному російські партії зосереджені на просуванні результатів своєї діяльності (або ж боротьби) у регіонах або ж на безадресних вимогах, що стосуються соціальної політики. Натомість для українських партій важливішою є критика чинної влади, а також (у випадку двох партій) підтримка євроатлантичної інтеграції України.

Ключові слова: політичні партії, Україна, Росія, політичні емоції, демократизація, комп'ютерний аналіз, компаративна політика

Steblyna N. O. Computer Analysis of Ukrainian and Russian Parliamentary Political Parties Communicative Activity

Comparative analysis of Ukrainian and Russian Parliamentary Political Parties Communicative Activity is conducted in the paper. Emotionality and negativity indicators are interpreted. Computer analysis is used for the indicators calculation. News items from official sites of the parties are studied ("Servant of the People", "Opposition Platform for Life", "Bat'kivschyna", "Eurosolidarity", "United Russia", "KPRF", "LDPR", "A Just Russia"). It was discovered, that Ukrainian political parties demonstrates higher average indicators of emotionality (18,7%) and negativity (29,7%), that Russian ones (14,5% and 16% respectively). It was concluded, that the results point out to the differences between the political systems: a competitive one (Ukraine) and a controlled one (Russia). As far as Russian parties aren't demand the government party control, the government itself and other ruling institutions, it's influence their communication. On the contrary on the Ukrainian parties sites content includes emotion statements and negativity. Only one Ukrainian party ("Servant of the People", which formed the majority in the Parliament) had low indicators of emotionality and negativism. It was defined, that the main reason is low need of competition with other party and to criticize the modern government, police and secret services. The research demonstrated a significant attention towards political interactions imitation and leading forms of the imitation. The forms

were defined with the more popular political intentions analysis. For the Ukrainian parties the prominent intention is “demand” (with “Servant of the People” as an exception). This is the result of high political struggle and political institutions active interactions. Meanwhile in Russia the intention was used to show the parties members work in the regions, the federal organs weren’t addressed. The same results were achieved with other intentions observation (“decide”, “support”). In majority of cases Russian parties were concentrated on their activity (or “struggle”) promotion in regions or unaddressed demands about social policy. Whereas for Ukrainian parties the current government critics, and (for two parties) Euro Atlantic integration of Ukraine support are significant.

Keywords: political parties, Ukraine, Russia, political emotions, democratization, computer analysis, comparative politics

Політичні інститути по-різному функціонують у різних політичних системах. Але чи можна сказати те саме про те, як ці інститути комунікують? За часів цифровізації існує багато способів імітувати демократію та збалансовану політичну взаємодію, в якій будуть представлені усі суспільні групи. Тож оскільки на сьогодні комунікація – важлива складова діяльності будь-якого політичного інституту, її вивчення дає змогу краще зрозуміти і ті трансформації, які відбуваються сьогодні у політичних системах різних типів, і особливості функціонування політичних інститутів у цифровому середовищі, і способи імітації народовладдя за допомогою мережових технологій. При цьому вивчення специфіки партійної системи дає змогу визначити особливості політичної системи [15].

Партійні системи колишніх радянських республік продукують цікавий матеріал для подібних досліджень. Адже у багатьох із них партійні системи аж ніяк не є «центральною інституцією сучасної демократії» [4, с. 199]. В авторитарних державах активно імітується нібито демократична система, де у парламенті представлена не тільки одна правляча партія, але й інші – завдання яких здебільшого зводиться до імітування багатопартійності, нібито відкритого форуму ідей, вільного їх обговорення у парламенті, представлення інтересів різних суспільних груп. Натомість у декількох колишніх радянських республіках із відкритими політичними системами наявна конкурентна боротьба партій, спостерігається їхня змінність, а також жорстка боротьба за прихильність електорату. Відтак через вивчення активності цих партій важливо показати, чим системи, в яких імітується відкрита політична взаємодія, відрізняється від партійної системи, що «складається із партій, які конкурують та об’єднуються із метою зміцнення влади для контролю над урядом» [4]. Для цього порівнюємо комунікативну активність (продукування політичних новин) у межах двох партійних систем: російської та української. І, відповідно, вісьмох партій: «Слуга народу» (СН), «ОПЗЖ», «Батьківщина», «Євросолідарність» (ЕС), «Єдина Росія» (ЕР), «КПРФ», «ЛДПР», «Справедлива Росія» (СР).

Алгоритм комп’ютерного аналізу

Для цього дослідження були взяті новини із офіційних сайтів означених партій за пів року 2021. Новини були завантажені автоматично. Єдиним винятком став сайт партії «Слуга народу», що не має на сайті архіву, тож тексти новин отримувалися через телеграм-канал партії (комп’ютерна програма знаходила усі лінки в каналі, потім відсортовувала ті з них, що вели до рубрики «новини»). Таким чином, якщо для решти партій було узято усі новини за шість місяців, то для цієї партії лише ті, що були поширені у телеграм-каналі. Але оскільки таких текстів виявилось 366, вважатимемо цю кількість репрезентативною. Після завантаження новин із сайтів відбиралися заголовки текстів, і вимірювалися показники емоційності та негативізму.

Передбачалося, що українські партії матимуть більш високі показники, що відображують політичну взаємодію та наявність реальної конкуренції:

- емоційність (політичні новини є більш емоційними);
- негативізм (політичні новини є більш негативними).

Отже, **метою** цього дослідження буде здійснити компаративний аналіз комунікативної активності (продукування політичних новин) українських та російських партій та інтерпретувати показники емоційності та негативізму, які будуть отримані в результаті комп’ютерного аналізу.

Для здійснення комп’ютерного аналізу було розроблено декілька програм (мова Python), які дозволяють виміряти:

- відсоток новин, інформаційним приводом яких є емоція, відчуття, стан, через співставлення заголовків новин із словником дієслів стану, – показник емоційності; також можливо вирахувати провідні типи емоційності у текстах;
- відсоток новин, що містять заперечення (заперечні частки, префікси, а також заперечні дієслова) – показник негативізму.

Українська та російська партійні системи у науковому дискурсі

Вважається, що в РФ партії не відігравали значної ролі у російській політиці, тож в результаті виникла «партійна система без партій» [20]. Партійну систему в РФ називають «ієрархчною» [17]. Незважаючи на участь численних партій, що брали участь у парламентських виборах, «Росія рухалася у сторону все більшого авторитаризму... політичний плюралізм ставав усе меншим» [6, с. 41]. І після перших справжніх партійних виборів у 1993 році Росія рухалася у сторону все більшого контролю держави над партіями [16].

При цьому партійна конкуренція була тільки видимою, насправді ж вживалася низка заходів для того, щоб її контролювати чи маніпулювати нею [22]. Опозиційні партії не є достатньо «ефективними та життєздатними», щоб скласти реальну альтернативу «Єдиній Росії» [3, с. 49]. Вони контролюються Кремлем і «вбудовані у формальну та неформальну ієрархію російської влади» [8, с. 35]. Є «квазі-опозиційними» [9]. Друга за популярністю партія – КПРФ – «не є опозиційною у прямому сенсі цього слова, оскільки більше відіграє роль фасилітатора режиму» [11, с. 37].

Щодо української партійної системи відзначається, що вона знаходиться на шляху до інституалізації. І цьому заважає низка факторів. Так, в Україні спостерігається висока електоральна волатильність, а також слабкі програмні та ідеологічні зв'язки між виборцями та партіями і більш персоналізовані зв'язки між виборцями та кандидатами [18, с. 406]. Українським партіям бракує ідеологічної чіткості, значна кількість політичних програм партій та кандидатів оцінюється як «популістичні» [7, с. 612], їх характеризують як «нерозвинуті» [10]. Відзначається наявність конкуренції між партіями [1]. Відзначається також контроль партій промислово-фінансовими групами [21, с. 5] (але все ж ієрархічна система, підконтрольність усіх парламентських партій уряду – відсутня). Структуру еліт в Україні характеризують як «фрагментовану», а можливість існування сучасних форм авторитаризму називають малоімовірною [12]. Також наголошується на недосконалій системі членства в українських партіях: «члени здебільшого мають проходити процедуру реєстрації і під час передвиборчих кампаній – сприяти більшій видимості партій, але у них немає інструментів для прямого чи непрямого тиску на лідерів» [5]. Українська партійна система передбачає конкурентність та плюралізм [14], але все ж здебільшого йдеться про змагання не ідеологій, а лідерів та технологій [23]. Говорять також і про безумовний вплив українських партій на трансформаційні процеси в країні, але все ж зазначається наявність слабого зв'язку між діяльністю українських партій та демократизацією країни [13].

Тож між українською та російською партійними системами можна знайти декілька принципових відмінностей: наявність та відсутність конкуренції, відсутність та наявність контролю з боку держави та уряду, змінність та постійність партій у парламенті, реальна та формальна боротьба за виборця тощо. Вважаємо, що ці риси впливають і на те, як партії комунікують, а отже, аналізуючи цей аспект, можна виокремити їхні інші специфічні ознаки, що у подальшому допоможуть розрізнити партійні системи в умовах зниження ролі політичних партій у суспільстві [19]. Пропонуємо для цього скористатися комп'ютерним аналізом, який раніше було вжито для розрізнення цифрових політичних практик колишніх радянських республік [2].

Результати комп'ютерного аналізу

Показник емоційності

Середні показники емоційності для українських партій – вище, ніж для російських: 18,7% та 14,5% (див. рис. 1).

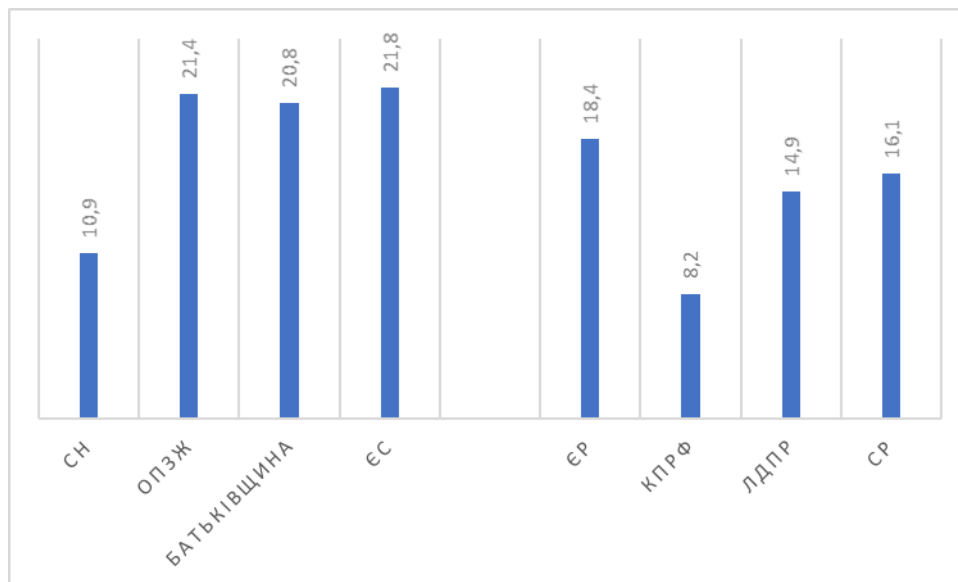

Рис. 1. Показник емоційності для українських та російських партій

«ЄС», «ОПЗЖ» та «Батьківщина» мають вищий відсоток емоційності, ніж російські партії. Натомість «Слуга народу» демонструє найнижчий показник, нижчий за російські партії у тому числі. При цьому найбільший показник серед російських партій має «ЄР» і приблизно на одному рівні знаходяться «ЛДПР» та «СР». Натомість «КПРФ» має найнижчі показники, порівняно із усіма вісьмома партіями.

Зауважимо, що попередні дослідження українського та російського цифрового політичного дискурсу показали дещо інші результати. Так, середній показник емоційності за 15 років (2005-2019) спостережень для України був – 7%, а для РФ – 2%. Однак при цьому вивчалися новини сайту президентів. Отже, можемо констатувати, що партійна комунікація в обидвох країнах є більш інтенсивною за показником емоційності, а також – за цим же показником – різниця між окремими партіями є не настільки відчутною. Так, емоційність «Слуги народу» трохи вища за «КПРФ» і нижча за решту російських партій. Цікаво і те, що найбільша партія України, що сформувала більшість у парламенті є найменш емоційною. Натомість в РФ якраз найбільша партія має найбільший показник.

Поглянемо тепер на те, які саме політичні інтенції лідирують у політичних новинах партій за показником емоційності (табл. 1).

Таблиця 1

**Політичні інтенції українських та російських партій
за показником емоційності**

ЄС		ОПЗЖ		СН		Батьківщина	
вимагати	28,9	вимагати	16,6	підтримати	42,5	підтримати	23
підтримати	17,2	стати	15,6	зможти	20	вимагати	9,2
стати	7,8	підтримати	15,3	дозволяти	7,5	вірити	9,2
дякувати	4,8	ініціювати	9	хотіти	5	хотіти	9,2
намагатися	4,8	вирішити	5,3	вимагати	5	стати	7,6
ЄР		КПРФ		ЛДПР		СР	
підтримати	14,8	стати	12,9	підтримати	14,3	підтримати	15,2
стати	9,5	вирішити	8	вимагати	14,1	стати	10,2
дозволяти	7,6	хотіти	8	вважати	10,6	здаватися	7,4
здаватися	6,5	знати	6,4	стати	6,2	вірити	5,3
вирішити	5	здаватися	6,4	вирішити	5,6	вирішити/вимагати	5,3

Для українських партій найбільш популярними є інтенції «вимагати» та «підтримати», вони знаходяться на першій-третій позиціях (за винятком «СН», де це дієслово на п'ятій позиції).

«Вимагати». Наявність інтенції «вимагає» свідчить про можливість партій висловлювати альтернативну позицію, звертатися до інших політиків, партій, політичних інститутів, наполягаючи на своїй позиції. У тому числі, є висока ймовірність критичних заяв. В Україні усі партії висловлюють свої вимоги, натомість в РФ – лише дві.

Однак, аналіз текстів показує, що адресність вимог в Україні та РФ – різна. Так, для усіх українських партій, окрім «СН», йдеться про звернення до уряду, окремих міністерств, Верховної Ради, президента, РНБО, силових структур (Нацполіція, СБУ, Генпрокуратура). Лише зрідка відображується політична комунікація на регіональному рівні. Наприклад, вимоги від партії до місцевої влади. Натомість в РФ найбільша кількість вимог у партії «ЛДПР» та «СР» стосується якраз звернень в регіони. Наприклад, «Олена Афанасьєва вимагала від влади Оренбуржжя вирішити проблему бродячих тварин в регіоні» («ЛДПР») або «Санкт-Петербург: Марина Шишкіна вимагає терміново ліквідувати гострий дефіцит онкопрепаратів у місті» («СР»). Частина текстів, в яких висуваються вимоги, не мають чіткого адресата. Наприклад: «Сергій Міронов вимагав звільнити лікарів та вчителів від звітності перед чиновниками»; «Сергій Міронов: лівопатріоти вимагають повного знешкодження усіх фондів-паразитів» («СР»). Така ж ситуація і з «ЛДПР».

«Підтримати». Щодо комунікативної інтенції «підтримати», то її значення як для українських, так і російських партій – схоже. Як правило, йдеться про підтримку звернень партії, маніфестів, ініціатив, закликів підтримати законопроект, допомогу певним групам громадян. Однак різницю між українськими та російськими партіями і тут бачимо за популярністю цієї інтенції. В Україні: 15,3% – 42,5% текстів, присвячені цьому. В РФ: 14,3-15,2%. Також, в РФ одна з партій не використовує новинних повідомлень подібного типу.

«Стати». Політична інтенція «стати», як правило, виражає бажаний стан речей – і є поширеною для всіх партій, окрім «СН». І тут «Батьківщина» та «ЄС» говорять про євроатлантичні перспективи України, а також боротьбу із російською агресією. «ОПЗЖ» зазначають найбільше про розходження сучасного стану речей із бажаним для них: неповагу до Конституції, недосконалість сучасної національної ідеї тощо. Російські ж партії публікують у цьому ключі тексти здебільшого про внутрішню політику – а саме соціальний захист, боротьбу з бідністю. Наприклад, «ЛДПР» говорять про те, які блага мають отримати росіяни: «стати

мільйонерами», мати «гідне житло», зазначають про розвиток регіонів, спорту, освіти та підвищення рівня життя в цілому. Схожа ситуація із «СР», тут зазначають про освіту, яка має стати безкоштовною, продовження травневих свят, про те, як має укладатися базовий дохід тощо. «ЄР» показує турботу також про «соціалку» (дитяче харчування) та економіку (захист вітчизняного виробника, цифровізація, що сприятиме зростанню. Тексти «КПРФ» у цьому контексті також містять в цілому безадресні заклики («Росія має стати сильною», «соціальні мережі стають важливим майданчиком боротьби за виборця» тощо). І тільки одне з них містить критичний випад у сторону Путіна «Обіцянки Путіна залишаються (остануться) невиконаними».

«Вирішити». Ця політична інтенція є популярною більше для російських партій. В Україні вона зустрічається тільки у однієї з партій. Тож для «ОПЗЖ» вона вживається в значенні влада «не вирішила» або має «вирішити». Також обговорюються деякі ухвалені рішення, наприклад: «У 2021 влада вирішила добити українців космічним ростом тарифів».

У випадку російських партій в і цьому випадку переважають безадресні заяви «вирішити проблему із зростанням цін», «демографічну проблему», «проблему корупції». У заголовках «СР» згадано профспілки, опозиціонера із ФБК. І лише одного разу рішення російського міністерства названо «нелюдям». В «ЛДПР» переважають повідомлення про вирішення проблем в регіонах (часом не йдеться навіть про конкретні проблеми, просто заявляється: «ЛДПР вирішить проблему швидко та ефективно» або «Іван Сухарев збирається вирішити проблеми жителів Башкирії, які просили його про допомогу»). На сайті «КПРФ» просто йдеться про рішення проблем, без конкретизації («Мирно і гідно вирішимо проблеми на наступних виборах» або «Необхідно чесно говорити про проблеми і чесно вирішувати наявні завдання»). Щодо «ЄР», знаходимо і повідомлення про рішення проблем в регіонах або ж рішення проблем окремих громадян, представників певних професій: «До Валерія Іванова звернулися жителі Ярославської області з проханням вирішити проблему утримання доріг», «Костянтин Затулін допоміг жительці Сочі вирішити питання із земельними документами». А також твердження про усіх рішення проблем загалом «Тільки об'єднавшись і зібравши волю в кулак, ми зможемо вирішити багато проблем».

Тож, про аналізуючи конкретні випадки висловлення емоцій, можемо зробити висновок про те, що в українських партій, як правило, емоційність використовується для взаємодії із органами центральної влади, просування власних законодавчих ініціатив, а також окреслення зовнішньополітичного курсу країни. Натомість російські партії зосереджені на вирішенні соціальних питань, як правило, на регіональному рівні, на сайтах переважають безадресні заяви, критика ж зведена до мінімуму. Фактично, йдеться про імітування діяльності партій та їхньої політичної взаємодії.

Показник негативізму

Середні показники негативізму для українських партій – також вище, ніж для російських: 29,7% та 16% (див. рис. 2).

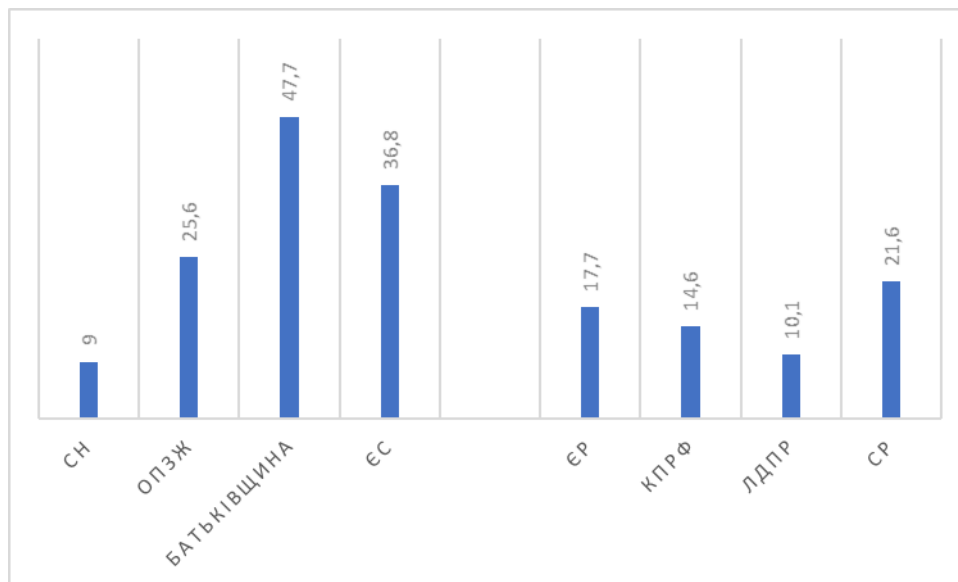

Рис. 2. Показник негативізму для українських та російських партій

І тут в Україні маємо схожу картину – із найнижчим, на рівні російських партій показником – для «СН». Натомість інші українські партії демонструють значний відсоток негативізму. Найбільше – для «Батьківщини» та «ЄС» (47,7% та 36,8% відповідно). Щодо низького результату «ОПЗЖ» маємо зазначити про деякі особливості верстки їхнього сайту, що могли вплинути на цей результат: довгі заголовки на сайті відображаються не повністю. Відповідно, частина контенту лишилася не проаналізованою.

Якщо для показника емоційності це не має суттєвого значення (дієслова, які аналізувалися, як правило, розміщуються на початку заголовка), то от на негативізм, судячи з усього, це вплинуло. Але навіть враховуючи ці особливості, все ж маємо відносно високий результат. Кожна четверта новина на сайті ОПЗЖ – негативна.

Натомість в РФ показники низькі (найнижчі – для «ЛДПР» та «КПРФ»).

Висновки

Отже, в результаті проведеного дослідження було зіставлено комунікативну активність сайтів політичних партій України та РФ. Середні показники емоційності та негативізму, як і передбачалося, в Україні вищі, ніж в РФ. Що, звісно, вказує на відмінності між партійними системами: більш конкурентну – українську, і контрольовану – російську. Оскільки російські партії не ставлять перед собою мети контролю «партії влади», уряду та інших правлячих інституцій, відтак, це впливає на те, як вони комунікують. Натомість контент на сайтах українських партій часто містить емоційні заклики та негатив.

Тим не менш, різниця між показниками емоційності та негативізму у випадку української та російської політичних партій не є значною. І в деяких випадках окремі українські партії мають показники на рівні російських. Це стосується зокрема партії «СН», яка демонструє низький відсоток емоційності та негативізму. Цей результат, звісно, можна інтерпретувати відомими особливостями цієї партії (вона нова, позиціонує себе як принципово відмінну від «традиційних» українських партій – відповідно і комунікує інакше). Але все ж вважаємо, що основна причина тут у низькій потребі конкурувати з іншими, відповідати на випади опонентів і, звісно, критикувати сучасний уряд, президента, силові структури тощо. Відтак, низькі показники «СН» тільки підтверджують загальне спостереження: чим менше партія віддає зусиль для політичної боротьби, тим нижчі показники має.

Це дослідження також показало і значну увагу до імітування політичної взаємодії, а також провідні форми цього імітування у випадку російських партій. Встановити ці форми вдалося завдяки аналізу найбільш популярних політичних інтенцій. Так, для українських партій (окрім «СН») однією із провідних є інтенція «вимагати», що свідчить про гостру боротьбу та активну взаємодію політичних інститутів. Натомість дві російські партії використовували цю інтенцію для того, щоб продемонструвати роботу членів партій в регіонах, а федеральним органам влади свої вимоги не адресували. Схожі результати продемонстрував і аналіз решти політичних інтенцій. В основному російські партії зосереджені на просуванні результатів своєї діяльності (або ж боротьби) у регіонах або ж на безадресних вимогах, що стосуються соціальної політики. Натомість для українських партій важливішою є критика чинної влади, а також (у випадку двох партій) підтримка євроатлантичної інтеграції України.

Бібліографічний список:

1. Лебедюк В. Конфігурація партійної системи України: нисхідні та висхідні тенденції. *Сучасна українська політика*. 2013. 28. С. 157–169.
2. Стеблина Н. *Цифровізація політики в контексті трансформації сучасного світопорядку*. Одеса: Фенікс, 2020.
3. Akela C. The Party System In Post-Soviet Russia: a Case Study of the Party United Russia. *World Affairs: The Journal of International Issues*. 2017. 21(2). С. 34–49.
4. Caramani D. *Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
5. Cianciara A., Zacharuk K. The hidden game of party membership in Ukraine. In *Party Members and Their Importance in Non-EU Countries* / S. Gherghina, A. Iancu, S. Soare – editors. London: Routledge, 2018.
6. Evans A. B. The failure of democratization in Russia: A comparative perspective. *Journal of Eurasian Studies*. 2011. 2. С. 40–51.
7. Fedorenko K., Rybiy O., Umland A. The Ukrainian Party System before and after the 2013–2014 Euromaidan. *Europe-Asia Studies*. 2016. 68(4). С. 609–630.
8. Gel'man V. Party Politics in Russia: From Competition to Hierarchy. In *Power and Policy in Putin's Russia* / R. Sakwa – editor. Glasgow: University of Glasgow, 2013. С. 35–52.
9. Golosov G. Co-optation in the process of dominant party system building: the case of Russia. *East European Politics*. 2014. 30(2). С. 271–285. doi:10.1080/21599165.2014.899211
10. Klymenko L. The language of party programmes and billboards. In *The Routledge Handbook of Language and Politics* / R. Wodak, B. Forchtner – editors. London: Routledge, 2017.
11. Malfliet K. The Communist Party of the Russian Federation: Not Communist per se. *Revue d'études comparatives Est-Ouest*. 2010. 42(1). С. 37–63.
12. Matsiyevsky Y. Mixed Values and Societal Constraints: The Weak Prospects for Authoritarianism in Ukraine. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*. 2021. 29(2). С. 135–158.
13. Molochko P. Peculiarities of the development of the Party System of Ukraine: From Pluralism to the Limited Competition. *Studia Politologiczne*. 2014. 33. С. 209–227.
14. Nosenko D. Major trends in party system in Ukraine for 1998–2014 years. *Granì*. 2015. 18(1). С. 125–129.
15. Nwokora Z., Pelizzo R. Measuring Party System Change: A Systems Perspective. *Political Studies*. 2017. 66(1).

16. Oversloot H., Verheul R. Managing democracy: Political parties and the state in Russia. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 2006. 22(3). С. 383–405. doi:10.1080/13523270600855795
17. Roberts S. Converging party systems in Russia and Central Asia: A case of authoritarian norm diffusion? *Communist and Post-communist Studies*. 2015. С. 146–157.
18. Rybiy O. Party System Institutionalization in Ukraine. *Demokratizatsiya*. 2013. 21(3).
19. Schmitter P. What if Political Parties were to disappear or be abolished? *Central European University*. URL: <https://www.ceu.edu/sites/default/files/attachment/event/7050/real-existing-democracies-without-partiespaper.pdf>
20. White S. W., Wyman, M., Kryshchanovskaya, O. Parties and politics in post-communist Russia. *Communist and Post-communist Studies*. 1995. 28. С. 183–202.
21. Whitmore S. Political party development in Ukraine. Applied Knowledge Services, 2014.
22. Wilson K. How Increased Competition Can Strengthen Electoral Authoritarianism. *Problems of Post-Communism*. 2016. 63(4). С. 199–209. doi:10.1080/10758216.2015.1124744
23. Yakovlev D., Kroitor, A. Post-election situation in Ukraine: changing faces or ideological transformations? In *Contemporary issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development* / A. Kroytor, D. Yakovlev, S. Kutsepai, O. Yeremenko – editors. Lviv: Liha-Pres, 2020. С. 1–29.

References:

1. Lebedyuk V. Konfiguratsiia partiinoi systemy Ukrainy: nyskhidni ta vyskhidni tendentsii [*The configuration of the party system in Ukraine: descending and ascending trends*]. *Modern Ukrainian Politics*. 2013. 28. P. 157–169.
2. Steblyna N. *Tsyfrovizatsiia polityky v konteksti transformatsii suchasnoho svitoporiadku* [*Politics digitalization in the context of modern world order transformation*]. Odesa: Phoenix, 2020.
3. Akela C. The Party System In Post-Soviet Russia: a Case Study of the Party United Russia. *World Affairs: The Journal of International Issues*. 2017. 21(2). С. 34–49.
4. Caramani D. *Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
5. Cianciara A., Zacharuk K. The hidden game of party membership in Ukraine. In *Party Members and Their Importance in Non-EU Countries* / S. Gherghina, A. Iancu, S. Soare – editors. London: Routledge, 2018.
6. Evans A. B. The failure of democratization in Russia: A comparative perspective. *Journal of Eurasian Studies*. 2011. 2. С. 40–51.
7. Fedorenko K., Rybiy O., Umland A. The Ukrainian Party System before and after the 2013–2014 Euromaidan. *Europe-Asia Studies*. 2016. 68(4). С. 609–630.
8. Gel'man V. Party Politics in Russia: From Competition to Hierarchy. In *Power and Policy in Putin's Russia* / R. Sakwa – editor. Glasgow: University of Glasgow, 2013. С. 35–52.
9. Golosov G. Co-optation in the process of dominant party system building: the case of Russia. *East European Politics*. 2014. 30(2). С. 271–285. doi:10.1080/21599165.2014.899211
10. Klymenko L. The language of party programmes and billboards. In *The Routledge Handbook of Language and Politics* / R. Wodak, B. Forchtner – editors. London: Routledge, 2017.
11. Malfliet K. The Communist Party of the Russian Federation: Not Communist per se. *Revue d'études comparatives Est-Ouest*. 2010. 42(1). С. 37–63.
12. Matsiyevsky Y. Mixed Values and Societal Constraints: The Weak Prospects for Authoritarianism in Ukraine. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*. 2021. 29(2). С. 135–158.
13. Molochko P. Peculiarities of the development of the Party System of Ukraine: From Pluralism to the Limited Competition. *Studia Politologiczne*. 2014. 33. С. 209–227.
14. Nosenko D. Major trends in party system in Ukraine for 1998–2014 years. *Granì*. 2015. 18(1). С. 125–129.
15. Nwokora Z., Pelizzo R. Measuring Party System Change: A Systems Perspective. *Political Studies*. 2017. 66(1).
16. Oversloot H., Verheul R. Managing democracy: Political parties and the state in Russia. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 2006. 22(3). С. 383–405. doi:10.1080/13523270600855795
17. Roberts S. Converging party systems in Russia and Central Asia: A case of authoritarian norm diffusion? *Communist and Post-communist Studies*. 2015. С. 146–157.
18. Rybiy O. Party System Institutionalization in Ukraine. *Demokratizatsiya*. 2013. 21(3).
19. Schmitter P. What if Political Parties were to disappear or be abolished? *Central European University*. URL: <https://www.ceu.edu/sites/default/files/attachment/event/7050/real-existing-democracies-without-partiespaper.pdf>
20. White S. W., Wyman, M., Kryshchanovskaya, O. Parties and politics in post-communist Russia. *Communist and Post-communist Studies*. 1995. 28. С. 183–202.
21. Whitmore S. Political party development in Ukraine. Applied Knowledge Services, 2014.
22. Wilson K. How Increased Competition Can Strengthen Electoral Authoritarianism. *Problems of Post-Communism*. 2016. 63(4). С. 199–209. doi:10.1080/10758216.2015.1124744
23. Yakovlev D., Kroitor, A. Post-election situation in Ukraine: changing faces or ideological transformations? In *Contemporary issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development* / A. Kroytor, D. Yakovlev, S. Kutsepai, O. Yeremenko – editors. Lviv: Liha-Pres, 2020. С. 1–29.